

# **Abdulhadi el-Araşkî ve Tefsîru Sûreti Lokmân Adlı Eseri**

Dr. Abdulkerim Sevgi

Yayın No | Publication Number: 67

**Kitap Adı:** Abdulhadi el-Araşki ve Tefsîru Sûreti Lokmân Adlı Eseri

**Book Title:** Abdulhadi al-Arashki and his work titled Tafsir Surat Luqman

**Yazar | Author:** Abdulkерim Sevgi | orcid.org: 0009-0008-7950-1049

**Editör | Editor:** Tuğba Altuncu | orcid: 0000-0002-1689-2088

**Yayın Türü | Publication Type:** Kitap | Book

**Yayın Tarihi | Publication Date:** Aralık 2025 | December 2025

**Yayın Dili | Language:** Türkçe | Turkish

**Ebat | Dimensions:** 13.5 x 21

**Baskı Sayısı | Edition:** 1

**Sayfa Sayısı | Pages:** 142

**ISBN:** 978-625-5959-72-0

**Atıf Bilgisi | Cite as:** Sevgi, Abdulkерim. *Abdulhadi el-Araşki ve Tefsîru Sûreti Lokmân Adlı Eseri*, Bursa: DTA Yayıncılık, 2025.

1. Tefsir | Tafsir
2. Kur'an | Qur'an
3. el-Araşki | al-Arashqi

**Kapak ve Mizanpaj | Cover Design and Layout**

Samet Torun - Ahmet Tunçdemir

**Sertifika Numarası | Certificate Number:** 74919

**Yayıncı | Publisher:** DTA Yayıncılık Bilişim Ltd. Şti.

Odunluk Mah. Akademi Cad. Zeno Business Center 2C/28 Nilüfer/Bursa

+90 507 227 1297 | bilgi@dtayayincilik.com.tr | www.dtayayincilik.com.tr

**Baskı ve Cilt | Printing and Binding:** Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.

Sertifika Numarası: 47479

Copyright © Bu Eserin bütün hakları DTA Yayıncılık'a aittir.

Yayınevinin izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Copyright © All rights of this work belong to DTA Publishing.

Without the permission of the publishing company,  
the whole or part of the book cannot be printed, published,  
reproduced or distributed electronically, mechanically or through photocopying.

**Abdulhadi el-Araşkî ve  
Tefsîru Sûreti Lokmân  
Adlı Eseri**

Dr. Abdulkerim Sevgi

Bursa 2025

## Yazar Hakkında / About the Author

### *Abdulkerim Sevgi*

1981 Şırnak doğumlu. İlkokul, ortaokul ve lise eğitimini Şırnak'ta, yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde tamamladı. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri tefsir dalında yüksek lisans (2017) ve doktora yaptı (2024). Halihazırda Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde görev yapmaktadır.

---

Born in Şırnak in 1981, he/she completed his primary, secondary, and high school education in Şırnak, and his higher education at the Ankara University Faculty of Theology. He received his/her master's degree (2017) and PhD (2024) in tafsir, under the Department of Basic Islamic Sciences at the Dicle University Institute of Social Sciences. Currently, he works at the Presidency of Religious Affairs.

# İÇİNDEKİLER

|              |   |
|--------------|---|
| Ön Söz ..... | 7 |
| Giriş .....  | 9 |

## Birinci Bölüm

### ABDULHADÎ el-ARAŞKÎ'NİN

#### YAŞADIĞI DÖNEM, HAYATI VE ESERLERİ

|                                               |    |
|-----------------------------------------------|----|
| 1.1. Abdulhadi el-Araşkî'nin Yaşadığı Dönemin |    |
| Sosyal ve Dinî Yapısı .....                   | 15 |
| 1.2. Abdulhadi el-Araşkî'nin Hayatı .....     | 17 |
| 1.2.1. Doğumu .....                           | 17 |
| 1.2.2. İlmî Hayatı .....                      | 17 |
| 1.2.3. Hocaları .....                         | 18 |
| 1.2.4. Talebeleri .....                       | 18 |
| 1.2.5. Dinî Yorum ve Düşünce Yapısı .....     | 19 |
| 1.2.6. Vefâtı .....                           | 20 |
| 1.3. Abdulhadi el-Araşkî'nin Eserleri .....   | 20 |
| 1.3.1. Basılmış Eserleri .....                | 20 |
| 1.3.2. Yazma Eserleri .....                   | 38 |

## İkinci Bölüm

### ABDULHADÎ el-ARAŞKÎ'NİN

#### TEFSÎRU SÛRETİ LOKMÂN ADLI ESERİ

|                                                       |    |
|-------------------------------------------------------|----|
| 2.1. Eserin Genel Özellikleri .....                   | 63 |
| 2.1.1. Eserin Baskısı .....                           | 63 |
| 2.1.2. Te'lif Sebebi .....                            | 64 |
| 2.1.3. Sûrenin İsmi, Âyet Sayısı ve Nüzûl Yeri .....  | 64 |
| 2.1.4. Sûrenin Konusu .....                           | 65 |
| 2.1.5. Müfessirin Üslubu ve Yöntemi .....             | 65 |
| 2.1.6. Müfessirin Atf Yaptığı Kaynaklar .....         | 65 |
| 2.2. Tefsirin Diğer İslâm İlimleri ile İrtibatı ..... | 66 |
| 2.2.1. Tefsirin Rivâyet ve Dirâyet Yönü .....         | 66 |
| 2.2.2. Tefsirin Lugavî Yönü .....                     | 67 |
| 2.2.3. Tefsirin Kelâmî Yönü .....                     | 72 |
| 2.2.4. Tefsirin Fıkâhî Yönü .....                     | 73 |
| 2.2.5. Tefsirin Belâgat Yönü .....                    | 76 |
| 2.3. Eserin Kur'ân İlimlerindeki Yeri .....           | 78 |
| 2.3.1. Hurûf-ı Mukattaa .....                         | 79 |

|                                        |     |
|----------------------------------------|-----|
| 2.3.2. Esbâb-ı Nüzûl.....              | 79  |
| 2.3.3. İ'câzı'l Kur'ân.....            | 82  |
| 2.4. Tefsirde Ele Alınan Konular ..... | 83  |
| Sonuç .....                            | 133 |
| Kaynakça .....                         | 137 |

## ÖN SÖZ

**A**llah Teâlâ insanı, ahsen-i takvim üzere yaratmış ve onu yeryüzünün halifesi kılmıştır. İnsanı sorumluluk sahibi bir varlık olarak yaratan Allah, onu başıboş bırakmamış; akılla birlikte tarihin belli dönemlerinde ona rehberlik etmesi için vahyini de indirmiştir. Kur’ân-ı Kerîm, bu vahiy zincirinin son halkasını teşkil etmektedir. Bu bakımdan İslâm âlimleri, ilk asırdan itibaren Kur’ân vahyini daha iyi anlamak ve yorumlamak için çeşitli tefsirler ve meâller kaleme almışlardır. Bugün de söz konusu faaliyet devam etmektedir.

Bu itibarla, Diyarbakır ve çevresinde yaşamış, ardından kıymetli eserler bırakmış nadir âlimlerden biri olan merhum Abdulhadi (Kaya) el-Araşkî, Kur’ân’ı anlama çabasının bir sonucu olarak Lokmân sûresini tefsir etmiş ve bunu “Tefsîru Sûreti Lokmân” ismiyle yayımlamıştır. Hadis, fıkıh, tasavvuf gibi islâmî ilimlerde de eserleri bulunan el-Araşkî’nin hem hayatını ve ilmî kişiliğini tanıtmak, hem söz konusu tefsirini tahlil ederek insanımızın hizmetine sunmak, hem de benzeri ilmî çalışmalara mütevazî bir katkı olması gayesiyle bu çalışmanın faydalı olacağına kanaat getirdik.

Çalışma giriş, iki bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın konusu, önemi, kaynakları ve metodu gibi konular yer almaktadır. Birinci bölümde el-Araşkî’nin yaşadığı dönem, hayatı, ilmî kişiliği ve eserleri hakkında bilgilere yer verildi. Bu kapsamda öncelikle müellifin hayatıyla ilgili kaynak taraması yapıldı. Bunun sonucunda ulaşılan tebliğ ve makaleler bir araya getirildi. Sonra kendisini yakından tanıyan ve birçok risâlesini de bizzat kaleme alan yazar Zeynelabidin Çiçek ile yüz yüze görüşülerek söz konusu kaynaklardan elde edilen bilgiler tashih edildi. Daha sonra elde edilen tüm veriler belli bir tasnife tabi tutularak yazıya geçirildi. Aynı şekilde el-Araşkî’nin el yazma risâleleri ve eserleri de temin edilip incelendikten sonra özetleri

çıkarıldı. İkinci bölümde ise çalışmanın asıl konusu olan Tefsîru Sûreti Lokmân adlı eser tahlil edildi. Bu bölümde önce eserin genel özellikleri, müfessirin tefsirdeki metodu ve eserin diğer Kur'ân ilimleri ile irtibatı gibi konuların analizi yapıldı. Sonra müfessirin eserinde kullandığı konu başlıklarına bağlı kalınarak âyetlerin açıklamalarına yer verildi. Âyet yorumlarında önce el-Araşkı'nın görüşlerine, sonra klasik ve çağdaş tefsirlerdeki yaklaşımlara başvurulmuştur. Sonuç kısmında da yapılan çalışmanın neticesi anlatılmıştır.

Bu çalışma, şahsım tarafından 2017 yılında tamamlanan yüksek lisans tezinin gözden geçirilerek aynı isimle kitaplaştırılmasıdır. Tez döneminde konunun belirlenmesi ve hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen, değerli görüş ve katkılarıyla daima destek olan muhterem hocam Prof. Dr. Nurettin Turgay'a, el-Araşkı'nın el yazma risâlelerini temin etmeme yardımcı olan Dr. Burhan Atsız'a, müellifin hayatı ve eserleri hakkında kendisinden istifade ettiğim yazar Zeynelabidin Çiçek'e ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

*Abdulkerim SEVGİ*  
*Diyarbakır - 2025*



## KAYNAKÇA

- Alûsî, Şehâbeddin Mahmûd b. Abdullah. *Ruhu'l-Meânî*. thk. Ali Abdulbari Atiyye. Beyrût: Dârü'l Kütubi'l İlmiyye, 1995.
- Araşkı, Abdulhadi Kaya. *Borçların İadesi ile İlgili Risâle*. (Basılmamış el yazması risâle.)
- Araşkı, Abdulhadi Kaya. *Cuma Hutbeleri ile İlgili Risâle*. (Basılmamış el yazması risâle.)
- Araşkı, Abdulhadi Kaya. *Cuma Namazının Öğle Vaktinde İadesi ile İlgili Risâle*. (Basılmamış el yazması risâle.)
- Araşkı, Abdulhadi Kaya. *el-Menhecu'l-Mubîn fî Tahkiki't-Tasavvufi'l-İslâmî ve Hakikati Turuki's-Sûfiyyeti'l-Muslimîn*. (Basılmamış el yazması risâle.)
- Araşkı, Abdulhadi Kaya. *Faizin Haram Olması ve Zekâtın Vucûbiyeti ile İlgili Risâle*. (Basılmamış el yazması risâle.)
- Araşkı, Abdulhadi Kaya. *Hadis Tahrîci ile İlgili Risâle*. (Basılmamış el yazması risâle.)
- Araşkı, Abdulhadi Kaya. *Hadis Usûlü İle İlgili Risâle*. (Basılmamış el yazması risâle.)
- Araşkı, Abdulhadi Kaya. *Hayvanların Şer'i Kesimi ile İlgili Risâle*.
- Araşkı, Abdulhadi Kaya. *Hulâsatu'l-Beyân fî Hakîkati'l-İslâm ve İnsâniyyeti'l-İnsân*. Diyarbakır: el-Mektebetü'l-İslamiyye, ts.
- Araşkı, Abdulhadi Kaya. *Hulâsatu'l-Beyân (İslâm Gerçeği ve İnsan)*. çev. Mustafa Bilgen. İstanbul: Kültür Yayıncılık, 2001.
- Araşkı, Abdulhadi Kaya. *Kur'ân Tecvidi ve Kıraati ile İlgili Risâle*. (Basılmamış el yazması risâle.)
- Araşkı, Abdulhadi Kaya. *Mevlid-i Nebi Hakkında Risâle*. (Basılmamış el yazması risâle.)
- Araşkı, Abdulhadi Kaya. *Ramazân Orucu ve Cuma Namazına Dair Risâle*. (Basılmamış el yazması risâle.)
- Araşkı, Abdulhadi Kaya. *Tefsîru Sûreti Lokmân*. Diyarbakır: el-Mektebetü'l-İslamiyye, ts.
- Araşkı, Abdulhadi Kaya. *Üç Talak Meselesinin İslâm Fıkıhındaki Hükümü ile İlgili Risâle*. (Basılmamış el yazması risâle.)

- Araşkı, Abdulhadi Kaya. *Borçların İadesi ile İlgili Risâle*. (Basılmamış el yazması risâle.)
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsîri*. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1990.
- Atsız, Burhan. "Diyarbakır Medrese Ulemasından Abdulhâdî Kaya Araşkı'nın Hayatı ve Eserleri". *Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi* 4/8 (2012), 67-87.
- Aydın, İsmail. *Kur'an İlimleri ve Tefsir Usûlü*. İzmir: Tıbyan Yayıncılık, 2014.
- Bayler, Şehmus. "Melle Abdu'l-Hadî el-Araşkı". *Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi* 3/5 (2011), 140-148.
- Bayraklı, Bayraktar. *Kur'an Tefsîri*. İstanbul: Bayraklı Yayınları, 2008.
- Beğavî, Ebû Muhammed el-Huseyin b. Mes'ud. *Meâlimu't-Tenzîl fi Tefsîri'l-Kur'an*. thk. Abdurrezak el-Mehdî. Beyrût: Dâru İhyâi Turâsî'l Arabî, 1999.
- Beycûrî, İbrahim b. Muhammed. *Tuhfetu'l-Murîd*. Beyrût: Dâru'l Kutubi'l İlmiyye, 1995.
- Beydâvî, Nâsiruddin Ebû Saîd Abdullah b. Ömer b. Muhammed. *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl*. thk. Muhammed Abdurrahman el-Merâşlî. Beyrût: Dâru İhyâi Turâsî'l-Arabî, 1997.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsîri*. İstanbul: Bilmen Yayınevi, 1985.
- Birişik, Abdulhamit. "Tefsir". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 40/281-290. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.
- Buhârî, Muhammed b. İsmail. *Sahîhu'l-Buhârî*. thk. Muhammed Zuheyr b. Nâsır. Dâru Tavki'n-Necât, 2001.
- Cerrahoğlu, İsmail. *Tefsir Tarihi*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1988.
- Cerrahoğlu, İsmail. *Tefsir Usûlü*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007.
- Cevherî, Tantavî. *el-Cevâhir fi Tefsîri'l-Kur'ani'l-Kerîm*. Mısır: Mustafa el-Bâbî Matbaası, 1929.

- Cezerî, Abdurrahman b. Muhammed. *Kitâbu'l-Fıkhi alâ Mezâhibi'l-Erbea*. Beyrût: Dâru İhyâi't Turâsi'l Arabî, 1996.
- Çanga, Mahmut. *Kur'an-ı Kerim Lügati*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2007.
- Çiçek, M. Halil. *Şark Medreselerinin Serencamı*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2009.
- Demirci, Muhsin. *Tefsir Usûlü*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2013.
- Develioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi, 2007.
- Ebü Dâvud, Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî. *Sunenu Ebî Dâvud*. thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid. Beyrut: el-Mektebetu'l Asriyye, ts.
- Ebussuûd, Muhammed b. Muhammed b. Mustafa el- İmâdî. *İrşâdu'l-Aklî's-Selîm ila Mezâya'l-Kitâbi'l-Kerîm*. Beyrût: Dâru İhyâi Turâsi'l-Arabî, ts.
- Ebü Ubeyde, Ma'mer b. el-Müsennâ et-Teymî. *Mecâzu'l-Kur'an*. Muessesetu Risâle, ts.
- Endelusî, Ebû Hayyân Muhammed b. Yusuf. *el-Bahru'l-Muhît*. thk. Muhammed Cemil. Beyrût: Dâru'l Fikir, 1999.
- Eş'arî, Ebu'l-Hasan Ali b. İsmail. *el-İbâne an Usûlî'd-Diyâne*. thk. Hüseyin Mahmud. Kahire: Dâru'l-Ensar, 1977.
- Gazâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Ahmed. *İhyâu Ulûmu'd-Din*. çev. Ahmet Serdaroglu. İstanbul: Bedir Yayınevi, ts.
- Gölcük, Şerafettin - Toprak, Süleyman. *Kelam*. Konya: Tekin Kitabevi, 2011.
- Güldoğan, Vedat. *Diyarbakır Tarihi*. Ankara: Kripto Kitaplar, 2011.
- Halîl b. Ahmed, Ebû Abdurrahman el-Ferâhîdî. *Kitâbu'l-Âyn*. Beyrût: Dâru İhyâi't Turâsi'l Arabî, ts.
- Işıcık, Yusuf. *Kur'anı Anlamada Temel İlkeler*. Ankara: Esra Yayınları, 1997.
- İbn Atıyye, Ebû Muhammed Abdulhak b. Ğalib. *el-Muharremu'l-Vecîz fî Tefsiri'l-Kitâbi'l-Azîz*. thk. Abdusselam Abdüşşâfi Muhammed. Beyrût: Dâru'l Kutubi'l İlmiyye, 2011.

- İbn el-Arabî, Muhammed b. Abdullah Ebu Bekir. *Ahkâmu'l-Kur'an*. Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003.
- İbn Kayyim el-Cevziyye, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ebî Bekr ed-Dimaşkı el-Hanbelî. *Zâdü'l-Meâd*. çev. Mehmet Erdoğan. İstanbul: İklim Yayınları, 1988.
- İbn Kesîr, Ebu'l Fida İsmail b. Ömer. *Tefsîru'l Kur'âni'l Azîm*. thk. Samî b. Muhammed es-Selâme. Riyad: Dâru Taybe, 1999.
- İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemâluddîn Muhammed b. Mükerrerem. *Lisânu'l-Arab*. Beyrût: Dâru'l-Fikr, 1994.
- İbnu'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Abdurrahman. *Zâdu'l-Mesîr fî İlmi't-Tefsîr*. thk. Abdurrezzak el-Mehdî. Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-Arabî, ts.
- İslamoğlu, Mustafa. *Hayat Kitabı Kur'an Gereğçeli Meal-Tefsir*. İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2008.
- İslamoğlu, Mustafa. *Kur'an Sûrelerinin Kimliği*. İstanbul: Akabe Vakfı Yayınları, 2011.
- İslamoğlu, Mustafa. *Kur'an'a Göre Esmâ-i Hüsnâ*. İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2011.
- Karaman, Hayreddin vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*. Ankara: Diyânet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2008.
- Kurtûbî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Ebû Bekr. *el-Camî li Ahkâmi'l Kur'an*. thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Turkî. Beyrût: Müessesetu'r-Risâle, 2006.
- Kuşeyrî, Abdülkerim b. Hevâzın. *Letâifu'l-İşârât*. thk. İbrahim el-Besyûnî. Mısır: el-Hey'etu'l-Mısriyyetu'l-Ammetu li'l-Kitâb, ts.
- Kutub, Seyyid. *Fî Zilâli'l-Kur'an*. Beyrût: Dâru İhyai't Turâsi'l Arabî, 1971.
- Mahallî, Celâluddin Muhammed b. Ahmed - Suyûtî, Celâluddin Abdurrahman b. Ebû Bekr. *Tefsîru'l-Celâleyn*. Kahire: Dâru'l-Hadis, ts.
- Mâturîdî, Ebû Mansûr Muhammed b. Mahmud. *Te'vilâtu Ehli Sunne*. thk. Mecidî Baslûm. Beyrût: Dâru'l Kutubi'l İlmiyye, 2005.
- Mâverdî, Ebû Hasan Ali b. Muhammed b. Habîb. *en-Nuketü ve'l-Uyûn*. Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l İlmiyye, 1992.

- Mevdûdî, Ebu'l-A'lâ. *Tefhîmu'l Kur'ân*. çev. Muhammed Han Kanyanî vd. İstanbul: İnsan Yayınları, 1991.
- Mukâtil b. Süleymân, Ebu'l Hasan. *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*. thk. Abdullah Mahmud Şahâte. Beyrût: Dâru İhyâ'it Turâs, 2002.
- Mutçalı, Serdar. *Arapça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Dağarcık, 1995.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc en-Nisâbü'rî. *Sahîhu'l-Müslim*. thk. Muhammed Fuad Abdalbaki. Beyrût: Dâru İhyâ'it Turâsî'l Arabî, ts.
- Nesefî, Ebu'l-Berakât Abdullah b. Ahmed b. Mahmud. *Medâriku't-Tenzîl ve Hakâiki't-Te'vîl*. thk. Yusuf Ali Bedevî. Beyrût: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1998.
- Nevevî, Ebû Zekeriya Muhyiddin b. Şerif. *et-Tibyân fî Adâbi Hammeleti'l-Kur'ân*. thk. Muhammed el-Hicâr. Beyrût: Dâru İbn Hazm, 1994.
- Râzî, Muhammed Fahrüddin. *Mefâtihu'l-Ğayb*. Beyrût: Dâru'l-Fikr, 1981.
- Sâbunî, Muhammed Ali. *Revaiu'l-Beyân*. Beyrût: el-Mektebetu'l-Asriyye, 2012.
- Saîd Nursî, Bediüzzaman. *Sözler*. İstanbul: Neşriyât, 2012.
- Sa'lebî, Ebû İshak Ahmed b. Muhammed. *el-Keşf ve'l-Beyân an Tefsîri'l-Kur'ân*. thk. Ebû Muhammed b. Âşûr. Beyrût: Dâru İhyâ'it Turâsî'l Arabî, 2002.
- Sâvî, Ahmed b. Muhammed. *Haşiyetu's-Sâvî ala Tefsîri Celâleyn*. Mısır: el-Matbaatu'l-Ezheriyye, 1926.
- Suyûtî, Abdurrahman b. Ebû Bekr Celâluddîn. *el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân*. thk. Muhammed Ebu'l Fadl İbrahim. el-Heyetu'l Mısriyye, 1974.
- Suyûtî, Abdurrahman b. Ebû Bekr Celâluddîn. *Esbâbu'n-Nüzûl*. thk. Şeyh Hafız Şiâyşâ. Kahire: Dâru'l Gâdî'l Cedîd, 2009.
- Şafiî, Ebû Abdullah Muhammed b. İdris. *Tefsîru'l-İmâmîş-Şafiî*. thk. Ahmed b. Mustafa el-Ferrân. Suudi Arabistan: Dâru't-Tedmiriye, 2006.
- Şevkânî, Muhammed b. Ali. *Fethu'l-Kadir*. Beyrût: Dâru'l Kelimi't-Tayyib, 1994.

- Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr. *Câmiu'l Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'an*. thk. Ahmed Muhammed Şakir. Müessesetu'r-Risâle, 2000.
- Taş, Kenan Ziya. *Tarih Işığında Güneydoğu ve Diyarbakır*. Ankara: Berikan Yayınevi, 2009.
- Tirmizî, Muhammed b. İsa. *Sunenu Tirmizî*. thk. Beşşar Avvad Maruf. Beyrut: Dâru'l Ğarbi'l İslâmî, 1998.
- Turgay, Nurettin. "Abdulhadi el-Araşkı ve Tefsîru Sûreti Lokmân Adlı Eseri". İstanbul: Artuklu Üniversitesi Yayınları, 2012.
- Turgay, Nurettin. *Arap Dili Belâgatı ve Kur'an*. Diyarbakır: Tıbyan Yayıncılık, 2015.
- Tusterî, Ebû Muhammed Sehl b. Abdullah. *Tefsîru Tusterî*. thk. Muhammed Basel Uyûn es-Sûd. Beyrût: Dâru'l-Kutu-bi'l-İlmiyye, 2002.
- Vâhidî, Ebu'l Hasan Ali b. Ahmed b. Muhammed b. Ali. *el-Vecîz fi Tefsîri'l Kitâbi'l Azîz*. thk. Safvan Adnan Davûdî. Beyrût: Dâru'l Kalem, 1994.
- Yavuz, Yusuf Şevki. "İ'câzü'l-Kur'an". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 21/403-406. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Yavuz, Yusuf Şevki. "Sarfe". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 36/140-141. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Zeccâc, Ebû İshak İbrahim b. es-Serîy. *Tefsîru Esmâillahi'l-Husnâ*. thk. Ahmet Yusuf ed-Dekkâk. Dâru's Sekâfeti'l-Arabiyye, ts.
- Zemahşerî, Carullah Ebu'l Kasım Mahmûd b. Amr b. Ahmed. *el-Keşşâf an Hakâiki Ğevâmidi Tenzîl*. Beyrût: Dâru'l Kitâbi'l Arabî, 1987.
- Zerkânî, Muhammed Abdu'l Azîm. *Menâhilu'l-İrfân fi Ulû-mi'l-Kur'an*. thk. Fevvaz Ahmed Zemrelî. Beyrût: Dâru'l Kitâbi'l Arabî, 1995.
- Zerkeşî, Bedruddin Muhamed b. Abdullah. *el-Burhân fi Ulû-mi'l-Kur'an*. thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrâhim. Beyrût: Dâru'l Marife, 1957.
- Zühaylî, Vehbe. *el-Fıkhu'l-İslâmî*. 10 Cilt. Dimeşk: Dâru'l-Fikr, 1989.

